

L'estatut d'autonomia de les Illes Balears

Antecedents

Les Illes Balears (antic regne de Mallorca), que havien format part de la Corona d'Aragó, varen perdre les seves institucions i lles pròpies amb el Decret de Nova Planta (1715), passant a formar part d'un monarquia absolutista i centralitzada.

L'arribada d'un estat liberal no va canviar aquest estatus centralitzat, i la llengua i la cultura de les Illes continuaren marginades i fora del sistema escolar i de l'àmbit oficial, malgrat no desaparèixer mai ni del poble ni de la literatura.

La Constitució de la II República reconeixia el dret a l'autonomia de les regions de composaven Espanya, recollint així les peticions dels autonomistes catalans i bascos.

El juliol de 1931 l'Associació per a la Cultura de Mallorca va convocar una assemblea al Teatre Principal de Palma per començar a redactar un projecte d'autonomia. El projecte però, va trobar nombrosos obstacles a causa de la divisió entre les diverses tendències i fins i tot entre les illes, ja que alguns grups de Menorca aspiraven a una autonomia conjuntament amb Catalunya o solament de Menorca; a més el projecte va despertar poc interès, en general.

Els intents posteriors d'arribar a l'autonomia van quedar en res en esclatar la guerra civil. Tan sols Catalunya (1932), després d'un plebiscit que aprovà amplissimament el projecte, el País Basc i Galícia comptaren amb estatuts d'autonomia aprovats per les Corts espanyoles, si bé aquests darrers ja en temps de guerra.

La Transició i les reivindicacions autonòmiques

Una de les principals aspiracions en iniciar-se la Transició cap a la democràcia a Espanya, va ser , per part de territoris com Catalunya i el País Basc, la d'obtenir una autonomia, és a dir, la capacitat d'autogovernar-se i de conservar la seva identitat, trencant així la tradició centralista existent des del segle XVIII. S'encunyà el lema: "llibertat, amnistia i estatut d'autonomia".

El 8 de juliol de 1876 es va constituir l'Assemblea Democràtica de Mallorca, una de les reivindicacions de la qual era precisament l'autonomia per a les illes. El 13 de març de 1977 va tenir lloc a Cura (Mallorca), un acte reivindicatiu, en el transcurs del qual es va presentar un avantprojecte d'autonomia per a les Illes Balears. El 4 de juny els representants dels partits polítics varen signar el Pacte Autonòmic, amb el compromís de defensar els drets i la identitat de les Illes.

Pocs dies després, el 15 de juny, es varen celebrar les primeres eleccions democràtiques després de la Dictadura, obtenint a les Illes Balears, l'Unió del Centre Democràtic (UCD), el partit del president del govern Adolfo Suárez, quatre diputats, i dos el Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE); pel Senat van ser elegits 3 senadors d'UCD, 1 del PSOE i 1 d'Aliança Popular (AP).

El 10 de juliol els representants polítics signaren el Pacte del Toro (Menorca), que sentava les bases del futur Estatut.

La Constitució de 1978 i l'organització territorial de l'estat

La Constitució del 1978, aprovada per les Corts elegides el juny de 1977, establia la indisoluble unitat de la nació espanyola, però reconeixia i garantitzava el dret a l'autonomia de les

nacionalitats i regions que l'integren (Art. 1, 3) i establia les bases de les futures autonomies dins el seu títol VIII: "De l'organització territorial de l'Estat".

El procés per accedir a l'autonomia podia ser, principalment, per dues vies:

-La que es va popularitzar amb el nom de "Via lenta" o "estreta", la de l'article 143 de la Constitució. La iniciativa del procés autonòmic correspon a a les diputacions o organismes interinsulars, més dues terceres parts dels municipis que representin almenys la majoria dels cens electoral de cada província o illa. Aquest procés ha de completar-se en sis mesos, i si no és així, no es pot reiniciar fins passats cinc anys.

-L'anomenada "Via ràpida", de l'article 151. La via del 151 exigeix que el procés d'autonomia comenci amb la sol·licitud de les Diputacions o organismes interinsulars i per acord de les tres quartes parts dels municipis que representin el 50 per cent dels cens electoral. Però en cas de no completar-se la iniciativa en sis mesos, no és necessari esperar cinc anys si hi ha un referèndum que ha de ser aprovat afirmativament per la majoria del cens electoral de cada província de la futura autonomia. La disposició transitòria dues de la Constitució, però, dispensa d'aquest requisit previ a les regions que haguessin plebiscitats estatuts d'autonomia anteriorment (en la II República), és a dir: Catalunya, País Basc i Galícia, que va passar a ser anomenades "comunitats històriques"; serà necessari, però, un referèndum posterior amb majoria simple.

-Els casos especials de l'article 144, en el que el govern pren la iniciativa.

-En el cas de Navarra, que ja gaudia de drets forals, es va aprovar l'anomenada *Ley Orgánica de Reintegración y Amejoramiento del Fuero*, coneguda com *Amejoramiento*.

-En els casos del País Basc i Navarra, se'ls reconeix així mateix la capacitat de gestionar els propis tributs, com recull la disposició transitòria u de la Constitució i els estatuts.

Els estatuts d'autonomia són lleis orgàniques que estableixen el territori, llengua, institucions, competències, etc. de l'autonomia. Són proposades generalment pels parlamentaris i organismes preautonòmics de la futura comunitat i són aprovades per les Corts Generals com a lleis orgàniques, que requireixen la majoria absoluta de vots.

L'anomenat "Estat de les autonomies", una forma de descentralització que no arriba ni de lluny a ser un estat federal, ha rebut dos tipus diferents de crítiques: la d'aquells a qui el consideren insuficient i la dels que consideren que va massa lluny, en haver creat una mena de "regnes de Taifes" amb una hipertròfia administrativa. De fet, posteriorment a l'intent de cop d'estat del 23 de febrer de 1981, es va intentar una tornada enrera amb la Llei Orgànica d'Harmonització del Procés Autonòmic (LOHPA), rebutjada finalment pel Tribunal Constitucional.

El finançament autonòmic ha estat i és un dels aspectes més qüestionats en l'actualitat.

L'actual estat autonòmic espanyol consta de disset comunitats autònomes i dues ciutats autònomes (Ceuta i Melilla).

La preautonomia

El juny de 1978 es va concedir a Balears el règim preautonòmic, un primer pas en el camí de l'autonomia. Es va crear el Consell General Interinsular i els Consells Insulars. El primer president del Consell interinsular va ser Jeroni Albertí de l'UCD.

El procés autonòmic balear va ser el de l'article 143.

Es va constituir una comissió destinada a redactar l'avantprojecte d'Estatut, el qual havia de ser aprovat per les Corts espanyoles com a llei orgànica, com tots els estatuts.

La Comissió estava constituïda per onze membres (la Comissió dels Onze): 4 d'UCD, 22 del PSOE, 1 del PSM, 1 d'AP i 1 dels independents d'Eivissa-Formentera. El projecte va ser aprovat

posteriorment per l'Assemblea de Parlamentaris i Consellers de Balears.

L'autonomia de les Illes Balears

Faltava, però, l'aprovació definitiva per part de les Corts espanyoles com a llei orgànica, fet que va tenir lloc el 22 de febrer de 1982, amb 206 vots a favor, 1 en contra i 97 abstencions.

L'Estatut d'autonomia de les Illes Balears fou publicada al BOE l'1 de març de 1983, passant així a tenir valor de llei.

L'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears

Com en tots els estatuts, el de les Illes Balears, estableix quin és el seu nom, territori, la seva llengua, els seus símbols, les seves competències -sobre les que pot legislar i/o administrar- i les seves institucions.

El nom oficial és el de Comunitat Autònoma de les Illes Balears (CAIB).

L'article tres estableix la llengua catalana com a pròpia de les Illes, i diu que serà oficial juntament amb el castellà.

La bandera està formada per quatre barres roges horitzontals sobre fons groc, amb un quarter situat a la part superior esquerra, de fons morat i amb un castell blanc de cinc torres.

Les competències sobre les que la CAIB pot actuar estan definides en el títol segon de l'Estatut; en algunes pot legislar, mentre que en d'altres només té poder executiu. Algunes d'elles són: urbanisme, ordenació del territori, habitatge, obres públiques no estatals, règim d'aigües, foment i ordenació del turisme, agricultura i ramaderia, sanitat, educació, arxius i biblioteques, dret civil balear, etc.

Són les principals institucions de la CAIB:

El Parlament de les Illes Balears

Format per diputats elegits directament pels ciutadans, per sufragi universal, directe i secret, té com a funcions: escollir el president de la Comunitat, legislar, controlar el govern i aprovar els pressupostos. La seva seu està a la ciutat de Palma.

Inicialment el Parlament tenia 54 diputats. Actualment són 59: 33 diputats per Mallorca, 13 per Menorca, 12 d'Eivissa i 1 de Formentera. Les circumscripcions electorals, doncs, són quatre.

El President i el govern de la Comunitat Autònoma

El President és elegit pel Parlament, el més habitual que correspongui ser-ho doncs al partit més votat, encara que es poden donar i s'han donat pactes per arribar a noves majories dins la institució.

El President nomena els consellers del govern, essent per tant, el cap de l'executiu balear.

El govern és un organisme col·legiat, compost pels consellers de les diverses matèries, i té funcions administratives i executives.

Els Consells Insulars

Foren creats el 1978, assumint les competències de l'antiga Diputació Provincial, i van ser incorporades a la CAIB per l'Estatut d'Autonomia. L'estatut de 1983 creà tres consells: el de

Mallorca, el de Menorca i el d'Eivissa i Formentera.

Tenen funcions executives importants, entre les que es troben urbanisme, ordenació del territori, habitatge, patrimoni, agricultura i ramaderia, etc. fins al punt d'haver-se creat conflictes per una delimitació de competències en algunes ocasions.

Els Consells Insulars estan formats per un President, una Comissió de Govern i el Ple dels Consellers.

El Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears

No és una institució pròpia de la Comunitat, sino que pertany a l'administració central de l'estat, però és el màxim òrgan de justícia de les Illes. Entén en els cassos de cassió en plets sobre dret balear, per tant és el màxim intèrpret en aquest dret propi.

A més, actua en matèria de dret civil, penal, contenciós-administratiu i social.

La reforma de l'Estatut d'Autonomia

L'Estatut fou objecte de reforma l'any 2007, per consens dels partits del Parlament Balear. Algunes de res reformes foren: la declaració de les Illes Balears com autonomia històrica; la creació d'una Agència Tributària de les Illes Balears, que col.laborarà amb la de l'estat. La substitució del Consell Insular d'Eivissa i Formentera per dos consells diferents: el Consell Insular d'Eivissa i el Consell Insular de Formentera.

Les diverses legislatures de l'autonomia balear

Les primeres eleccions als Parlament Balear van tenir lloc en dia 8 de maig de 1983, al mateix dia que les municipals, essent la guanyadora la Coalició Popular, formada per AP i Unió Malloquina (UM). Fou elegit Gabriel Cañellas com a president del govern balear.

Des de llavors s'han succeït diverses legislatures, en les que han predominat els governs del Partit Popular (PP), tret de les dues (1999-2003 i 2007-2011) en que governà un anomenat "Pacte de Progrés", una coalició formada pel PSOE, UM, PSM (Partit Socialista de Mallorca) i EU-Els Verds (Esquerra Unida-els Verds).